

Landsbygds- och
infrastrukturdepartementet

Vår referens/dnr:

2025-63

Stockholm
250605

Er referens/dnr:

LI2025/00306

Remissvar

Betänkandet Avgift för områdessamverkan – och andra åtgärder för trygghet i byggd miljö (SOU 2025:5)

Föreningen Svenskt Näringsliv har beretts tillfälle att avge yttrande över angivna betänkande.

Svenskt Näringsliv begränsar sitt remissvar till de förslag som avser lag om avgift för områdessamverkan och ett nationellt kunskapscentrum.

Sammanfattning

Svenskt Näringsliv avstyrker utredningens förslag om att införa en lag om avgift för områdessamverkan. Förslaget innebär en principiellt felaktig förskjutning av ansvar från det offentliga till enskilda näringsidkare, utgör ett ingrepp i grundläggande fri- och rättigheter samt riskerar att få negativa konsekvenser för företagsklimatet, investeringsviljan och frivilligt engagemang i trygghetsarbete.

Svenskt Näringsliv har inget att erinra emot förslaget om ett nationellt kunskapscentrum för samverkan.

Inledning och övergripande synpunkter

Utredningens förslag innebär att fastighetsägare inom ett visst geografiskt område, antingen på initiativ av andra fastighetsägare eller kommunen, kan tvingas ingå i en samverkansförening och erlägga en obligatorisk avgift. Syftet är att finansiera brottsförebyggande och trygghetsskapande åtgärder inom området. Utredningen föreslår vidare att ett nationellt kunskapscentrum inrättas.

Svenskt Näringsliv anser att utredningen inte har visat att det finns ett behov av en mer formaliserad plats- eller områdessamverkan än den samverkan som i dag sker framgångsrikt på frivillig grund.

Svenskt Näringsliv anser vidare att detta förslag står i konflikt med grundläggande principer om föreningsfrihet, egendomsskydd och näringsfrihet. Det är djupt problematiskt att ålägga enskilda näringsidkare ansvar för att finansiera trygghetsåtgärder som är det offentligas kärnuppgift.

Svenskt Näringslivs ställningstaganden till utredningens förslag

1. Lag om avgift för områdessamverkan

Svenskt Näringsliv avstyrker förslaget.

Behovsbedömning och frivillig samverkan

Svenskt Näringsliv delar utredningens grundläggande ambition att stärka tryggheten i den byggda miljön, men konstaterar att syftet kan nås på andra sätt än genom en tvingande lagstiftning om avgift för områdessamverkan.

Svenskt Näringsliv anser att utredningen inte har visat att det föreligger ett faktiskt behov av en mer formaliserad och tvingande samverkansmodell än vad som redan åstadkoms genom befintliga frivilliga platssamverkansformer. I dag finns en mångfald fungerande exempel på frivillig samverkan mellan kommuner, fastighetsägare och näringsidkare som på lokal nivå arbetar långsiktigt med trygghetsfrågor.

Det saknas i utredningen en analys av varför dessa modeller inte skulle räcka till. Det finns heller inga konkreta belegg för att frivillig samverkan brister i omfattning eller effekt i en sådan grad att det motiverar lagstiftning med tvångsinslag. För att legitimera en tvångslagstiftning krävs att problembilden är väldefinierad, att alternativen är uttömda och att den föreslagna åtgärden är proportionerlig. Så är inte fallet här.

Ansvarsförskjutning från det offentliga till enskilda

Skyddet av medborgare och företag från brott är en av statens och kommunernas mest grundläggande skyldigheter. Det är en kärnuppgift som uttryckligen slås fast i polislagen och genom kommunernas nya ansvar enligt lagen om brottsförebyggande arbete (2023:196). Trygghet och brottsförebyggande arbete är och ska vara ett offentligt ansvar.

Utredningens förslag innebär ett allvarligt avsteg från denna grundprincip genom att skjuta över ansvaret för trygghet i offentliga miljöer till enskilda fastighetsägare. Förslaget innebär inte bara en ekonomisk belastning i form av en avgift som saknar direkt motprestation – i praktiken en extra skatt – utan också en principiell förskjutning av vad som är det offentligas ansvar. En sådan förändring riskerar att urholka samhällskontraktet, där trygghet och säkerhet är gemensamma rättigheter som finansieras solidariskt via skattesystemet. Staten och kommunerna har redan ett skattefinansierat ansvar för att säkerställa rena, trygga och välfungerande offentliga platser. Att nu låta privata aktörer bära kostnaden för exempelvis underhåll och ordningshållning, inklusive anlitande av ordningsvakter, innebär en dubbelbelastning och en försvagning av det offentliga trygghetsåtagandet.

Förslaget innebär dessutom ett oproportionerligt ingrepp i grundläggande fri- och rättigheter, där fastighetsägare tvingas betala för tjänster de redan har rätt att få via det offentliga, och samtidigt riskerar att tvingas in i samverkansformer de inte valt.

Svenskt Näringsliv avvisar därför bestämt varje modell där statens och kommunernas kärnuppgifter skjuts över på enskilda privata aktörer under tvång

Avgiften har karaktär av skatt

Svenskt Näringsliv anser att den föreslagna avgiften för områdessamverkan i realiteten bär flera kännetecken av en skatt och därför väcker allvarliga rättssäkerhets- och skatterättsliga frågor.

Den tvingande avgiften – oavsett om den initieras av fastighetsägare eller kommunen – saknar garanti för att medföra konkret eller direkt nytta för den enskilde fastighetsägaren. I stället syftar avgiften till att finansiera generella trygghetsskapande åtgärder på offentliga platser, vilket redan är ett offentligt ansvar finansierat genom skattesystemet.

I det nu föreslagna systemet saknas en tydlig och förutsebar koppling mellan betalning och individuell motprestation. Avgiften används till allmänna förbättringar av offentlig miljö, vilket innebär att nyttan blir diffus, kollektiv och svår att härleda till varje enskild betalande aktör. Mot denna bakgrund framstår avgiften i realiteten som en skatt. Enligt svensk grundlag krävs särskilt lagstöd från riksdagen för att införa nya skatter (8 kap. 3 § RF). Att kringgå detta krav genom att kalla en skatt för en "avgift" innebär en risk för rättsosäkerhet och förtroendeskada för både kommunala beslut och statlig lagstiftning.

Utredningen har inte heller presenterat några konkreta belägg för att avgiften skulle generera mätbara ekonomiska fördelar för fastighetsägarna. Avsaknaden av evidens för individuell nytta förstärker bilden av att avgiften saknar avgörande karaktärsdrag som en avgift i juridisk mening måste ha.

Svenskt Näringsliv ifrågasätter därför starkt om den föreslagna modellen är förenlig med principerna om tydlig åtskillnad mellan skatt och avgift.

Inskränkning av föreningsfriheten

Avtalsfriheten och de grundlagsfästa rättigheterna om föreningsfrihet och mötesfrihet skyddar varje individ mot tvångsanslutning till organisationer eller samverkansformer som inte valts frivilligt.

Den svenska rättsordningen är mycket restriktiv när det gäller att inskränka dessa friheter. Föreningsfriheten innebär att var och en fritt får välja att ansluta sig till en ideell förening eller annan samarbetsform. På motsvarande sätt innebär egendomsskyddet i regeringsformen – och i den Europeiska konventionen om de mänskliga rättigheterna – att en fastighetsägare inte utan mycket tungt vägande skäl kan tvingas använda sin egendom på ett sätt som han eller hon inte frivilligt har accepterat.

Tvångsanslutning till en platssamverkan kräver därmed ett mycket starkt och klart definierat allmänintresse, och kan endast införas genom särskild lagstiftning. Men även om en sådan lagstiftning beslutas, måste inskränkningen uppfylla stränga krav på nödvändighet,

proportionalitet och rättssäkerhet. Svenskt Näringsliv anser det mycket tveksamt om dessa krav är uppfyllda och att det därför är att anse som en inskränkning i föreningsrätten.

Utifrån nuvarande lagstiftning och rättsprinciper framstår tvångsanslutning av enskilda fastighetsägare till områdessamverkan som ett tveksamt och problematiskt tillvägagångssätt.

En ordning där medlemskap i en samverkansorganisation inte är frivilligt riskerar att underminera både rättigheterna för den enskilde och legitimiteten i det trygghetsskapande arbete som ska bedrivas.

Engagemang är en framgångsfaktor

Trygghetsarbete förutsätter ett starkt och långsiktigt lokalt engagemang. Det är just denna typ av frivilliga och ideella insatser som historiskt har visat sig vara mest effektiva i att skapa förtroende och bygga samarbete mellan näringsliv, boende och det offentliga. En tvångslag riskerar att kväva denna drivkraft. Engagemang går inte att lagstifta fram. När aktörer tvingas in i en förening och åläggs att betala en avgift minskar incitamentet att bidra aktivt. I stället för verklig delaktighet riskerar systemet att skapa passivitet, där fastighetsägare enbart uppfyller sitt formella ansvar men utan att bidra med idéer, närvaro eller långsiktighet. För att platssamverkan ska fungera måste den bygga på tillit och gemensamt ansvarstagande, inte på tvång och sanktioner.

2. Nationellt kunskapscentrum

Svenskt Näringsliv har inget att erinra om förslaget

Nationellt kunskapscentrum

Svenskt Näringsliv har inget att erinra om förslaget om att inrätta ett nationellt kunskapscentrum med uppgift att samla, sprida och utveckla kunskap om trygghetsskapande platssamverkan. Centret bör ha ett tydligt uppdrag att främja frivilliga samverkansinitiativ och stödja aktörer med metodutveckling och utvärdering.

SVENSKT NÄRINGSLIV

Göran Grén

Lena Nitz